

www.vulkani.rs
office@vulkani.rs

Naziv originala:

Maurizio de Giovanni

LA CONDANNA DEL SANGUE

Copyright © 2012 by Maurizio de Giovanni, published by arrangement with the Italian Literary Agency

Translation Copyright © 2021 za srpsko izdanje Vulkan izdavaštvo

ISBN 978-86-10-03648-0

Ova knjiga štampana je na prirodnom recikliranom papiru od drveća koje raste u održivim šumama. Proces proizvodnje u potpunosti je u skladu sa svim važećim propisima Ministarstva životne sredine i prostornog planiranja Republike Srbije.

MAURICIO DE DOVANI

PROLEĆE INSPEKTORA
RIČARDIJA

Prevela Marija Spasić

VULKAN
IZDAVAŠTVO

Beograd, 2021.

Dečaku u kolicima: mom ocu

I

Niko to nije mogao da zna, ali tog popodneva pala je poslednja zimska kiša. Na ulici se video bleđi odsjaj visećih lampiona koji se više nisu ljuljali, jer nije bilo vetra. Svetlo je u to doba bilo upaljeno još samo kod berberina. Unutra je jedan čovek glancao mesingano ogledalo.

Čiro Espozito bio je ponositi zanatlija. Naučio je zanat kao dete, pomeo tonu kose sa poda berbernice koja je pripadala najpre njegovom dedi, pa ocu. Prema njemu su se ponašali manje-više kao prema svim ostalim radnicima, čak je dobijao i pokoji dodatni šamar kad bi samo sekund zakasnio sa dodavanjem britve ili mokre krpe. Ali sve je to bilo za njegovo dobro. I dan-danas, kao i tad, njegov je salon vrveo ne samo od mušterija iz četvrti Sanita, već i iz udaljene četvrti Kapodimonte. Sa njima je bio u odličnim odnosima: dobro je znao da se kod berberina ne ide samo zbog kose i brade, već nadasve zbog trenutka predaha od posla i supruge, a ponekad i od partije. Razvio je poseban osećaj na osnovu kog je znao kad da ćaska, a kad da ćuti, i uvek je imao šta da kaže o omiljenim temama mušterija.

Njegovo poznavanje fudbala, novca i cena, časti i beščaća, bilo je na zavidnom nivou. Izbegavao je politiku – u to doba klizav teren. Jednom se

neki putujući piljar požalio da ne može lako da dođe do robe: četiri tipa koja niko nikad nije video u kraju razlupala su mu kolica nazivajući ga *prokletim defetistom*. I tračeva se klonio, to nikad nije zgoreg. S ponosom je verovao da je njegov salon neka vrsta kružoka, i upravo zato je brinuo da će ono što se prethodnog meseca desilo naškoditi njegovom ugledu.

Neki se čovek ubio u njegovom salonu. Bila je to redovna mušterija, dolazio je još dok je njegov otac radio. Srdačan čovek, vesele naravi, vazda se žalio na ženu i decu i da para nikad dosta. Bio je u državnoj službi, berberin nije mogao da se seti u kom sektoru, a možda nikad nije ni znao. U poslednje vreme postao je smrknut, rasejan, više nije ni pričao, niti se smejao čuvenim Čirovim štosevima. Žena ga je ostavila i odvela decu.

Evo kako se to desilo: dok je on pažljivo prelazio britvom preko levog zulufa, ovaj ga je ščepao oko zgloba i jednim odlučnim potezom prerezao vrat, od jednog do drugog uveta. Sva sreća pa su bili prisutni jedan njegov radnik i dve mušterije, jer bi u suprotnom bilo nemoguće uveriti policiju i sud da se radilo o samoubistvu. Odmah je sve očistio, a narednog dana nije otvarao, da slučajno nešto ne procuri. Ta mušterija bila je iz druge četvrti, što je bilo dobro. U tako sujevernom gradu malo je trebalo da se pronese loš glas.

Tako je razmišljao Čiro Espozito te poslednje zimske noći dok se nakon čišćenja spremao da spusti dva teška drvena zaštitna kapka na vratima salona. Samo je on tako kasno zatvarao u Ulici Salvatorea Roze. Ali radni dan još nije bio završen. Jedan čovek uđe u salon i mrmljajući ga pozdravi.

Čiro ga je prepoznao: jedna od najčudnijih mušterija. Bio je mršav, prosečnog stasa, ćutljiv. Imao je tridesetak godina. Bio je tamnoput i imao je tanke usne. Ni po čemu nije bio prepoznatljiv, osim po prozirnim zelenim očima, i po tome što nikad nije nosio šešir, čak ni usred zime.

Ono malo što je o njemu znao samo je pojačavalo nelagodu koju je osećao u njegovom prisustvu; nije bilo vreme da se odbijaju mušterije, naročito ne one redovne, ali baš ovaj nije bio među najprijetnijima. Uvek bi ga pozdravio, seo, pa sklopio oči kao da spava, zaturen na stolici, kao da je balsamovan.

„Dobro veče, gospodine. Šta radimo?“

„Samo kosu, hvala. Ne prekratko. Nabrzaka.“

„Kako da ne: odmah ću vas ošišati. Sedite.“

Čovek sede. Hitro se osvrnu naokolo, a Čiru se učini da se trgnuo i načas zadržao dah. Je li to bila moć sugestije ili je zaista pogledao stolicu u dnu salona, onu mrtvačevu? Berberin pomisli kako mu to polako postaje opsesija: činilo mu se da ko god uđe odmah spazi mrlje od krvi koje je tako strpljivo očistio.

Odsečnim pokretom, mušterija skloni sa čela neposlušni pramen koji mu je dopirao sve do uskog i pravog nosa. Pod veštačkim svetlom izgledao je još bleđe, kao da ga muči jetra: njegovo tamnoputo lice sad je izgledalo žućkasto. Čovek uzdahnu, pa ponovo sklopi oči.

„Gospodine, jeste li dobro? Da vam donesem čašu vode?“

„Ne, ne. Požurite, molim vas.“

Čiro poče hitro da štricka po potiljku. Nije mogao da pogodi šta se to ovaj drugi trudi da ne vidi tako sklopljenih očiju.

On je u dnu prostorije video čoveka pognute glave, ruku klonulih preko nogu. Oko vrata mu je bilo vezano crno platno, a pogled uperen u ogledalo na zidu. Tik iznad crnog platna video se ogroman rez, poput osmeha na dečjem crtežu, a iz njega je šikljala krv. Iako su mu kapci bili sklopljeni, primetio je da leš polako okreće glavu prema njemu: čuo je tiho krckanje vratnih pršljenova i vlažno trljanje ivica rane.

Da vidim šta će kurva sad da kaže! Sad kad su zbog nje deca ostala bez oca!

Mušterija prinese ruku slepoočnici. Čiru je bilo sve neprijatnije: u to doba niko više nije svraćao, a ona lenština od radnika već je odavno otišla. Šta ga sve neće snaći! Makaze su sve užurbanije zveckale. Čovek je snažno stiskao kapke, a berberin mu spazi kapi znoja na čelu. Pomisli da možda ima groznicu.

„Još malo pa gotovo, gospodine. Za dva minuta možete da idete.“

Sa drugog kraja prostorije mrtvac je ponavljao svoj vapaj. Napolju, iza širom otvorenih vrata, ulica je ćutala, a proleće čekalo. Kao da je i vazduh zastao.

Zveckanje makaza tom je čoveku zvučalo kao pomahnitalo škljocanje klešta, i bio je odlučan u nameri da ništa ne čuje. *Šta da vidiš? Nećeš ti više nikad ništa videti, ni šta će reći kurva, ni bilo šta drugo.*

Berberin s dubokim uzdahom odveza crni ogrtač sa mušterijinog vrata.

„Evo, gospodine: gotovo.“

Nakon što je bacio nekoliko novčića na sto koji je služio kao kasa, čovek izađe da se nadiše vazduha. Mislio je da će se ugušiti.

Noć primi u svoj vlažni zagrljaj Luidija Alfreda Ričardija, policijskog inspektora pri specijalnom odredu policije policijske uprave u Napulju. Bio je to čovek koji vidi mrtve.

Tonino Jodiče vratio se kući kod žene, majke i troje dece. Dan mu je bio užasan. Kao svake večeri, zastao je na ulazu u zgradu u Ulici Montekalvario kako bi na lice navukao masku, masku umornog, ali zadovoljnog oca, čoveka kom ne ide loše. Znao je da nije u redu, ali to je radio za njihovo dobro, nije hteo taj teret da svali i na njihova leđa.

Na sebe je prihvatio da po celu noć zuri u plafon i osluškuje kako članovi porodice dišu, dok je za njima još jedan miran dan, a ko zna dokle će moći tako. Njegova je dužnost bila da sastavlja kraj s krajem, uvek sa istim novcem na raspolaganju, svakog dana ista priča u iščekivanju da menica istekne, i u potrazi za rečima kojima će pokušati da ubedi staricu da mu pruži još jednu priliku.

Tonino je imao pica-kolica* i kad malo bolje razmisli, uopšte mu nije išlo loše. Problem je u tome što to tad nije shvatao, pa je hteo nešto da promeni. Budio se u pet ujutro, pripremao testo i ulje, sređivao kolica, oblačio se što je bolje mogao kad je bilo hladno, ili bi se predao udaru letnje žege, pa bi se zaputio kroz grad. Uvek iste ulice, ista lica, iste mušterije.

Tonino je bio omiljen: pevao je glasno i lepo, to mu je govorila majka, to su mu govorile mušterije. Zadirkirao je lepe dame, tobož se zaljublji-
vao u njih, a one su se smejele i govorile:

„Dobro de, Toni, daj mi tu picu i briši.“

Uz njegova kolica, zviždukanje i pesmu išlo je i dobro raspoloženje, a policajci su okretali glavu na drugu stranu i nisu mu tražili dozvole i potvrde; naprotiv, kad bi mu ponekad prišli, ponudio bi ih picom *za džabaka*, ne bi im naplatio. Prolazili su meseci i godine, oženio se, a njegova

* Pica koja se prodavala na kolicima bila je zapravo neka vrsta piroške, pržena u dubokom ulju. (Prim. prev.)

Proleće inspektora Ričardija

Končetica bila je lepa, ali još siromašnija od njega. Na svet su došli Mario, Đuzepe i Lučeta, sve jedno za drugim, svi lepi na mamu i bučni na tatu, ali siroti kao oboje. Tako da mu kolica više nisu bila dovoljna.

Upravo tad Tonino je uvrteo sebi u glavu da im, ako se ne oproba u nečemu boljem, ne gine glad. Uostalom, nije se o tome pričalo, ali ljudi su siromašili i snalazili se za komad hleba. Bilo je sve manje mušterija, a zahvaljujući *pici na odloženo*^{*}, koju pojedješ danas a platiš za nedelju dana, mnogi bi jeli, pa isparili.

Stoga mu je palo na pamet da bogataši jedu napolju i da hoće da sede za stolom i slušaju pesmu putujućeg svirača mandoline, da piju i vesele se. Stari potkivač iz sokaka San Tomazo trebalo je da se penzionise i povuče iz radnje. U nju bi mogla da se smeste bar dva dugačka i jedan mali sto, možda čak i dva: u početku bi on pravio pice, a Končeta bi služila goste; a onda kad malo stanu na noge, pomagao bi im Mario, najstariji sin.

Kad je prikupio maminu ušteđevinu i pozajmio od prijatelja i rodbine koliko god je mogao, nedostajalo mu je još mnogo novca. Pošto je kolica prodao, nazad nije mogao. Zato mu je jedan prijatelj rekao da u četvrti Sanita ima jedna starica koja daje dugoročne pozajmice sa malom kamatom.

Tako on ode kod starice, i kako mu je ubeđivanje i inače išlo dobro, a naročito kad su vremešne dame u pitanju – ubedi je: dobio je novac koji mu je bio potreban i pre šest meseci otvorio piceriju.

Na otvaranje su došli svi, rođaci, prijatelji i poznanici. Starica nije došla, rekla je da ne voli da izlazi iz kuće. Došli su i jeli, tog dana, i sledećeg, i narednog, a on nije hteo ništa da naplati, da ne nauče maler. Samo što posle toga niko od njih nije promolio nos.

Tonino je shvatio da zavist ujeda kao zmija, kako su govorili stari, i bili su u pravu. Naravno, povremeno bi poneko i svratio, ali lokal nije gledao na glavnu ulicu, trebalo je znati za njega da bi se dolazilo: a niko nije znao. Malo-pomalo, kako su prolazili dani, pa meseci, Tonino shvati da je napravio glupost: previše novca otišlo je na sređivanje i pripremu, novca koji se neće vratiti. Starica je nakon tri meseca produžila rok za

^{*} Običaj koji se u Napulju ustalio tridesetih godina prošlog veka, i koji se u kriznim vremenima tradicionalno obnavlja. Pica se prodavala na ulici, a naplaćivala osmog dana – *pizza a otto giorni*. (Prim. prev.)

Mauricio de Đovani

vraćanje za još dva meseca, i povećala kamatu, a onda mu je pomerila rok za još mesec dana i izbacila ga iz kuće vičući; upozorila ga je da mu je to krajnji rok, i da će morati da donese pare.

Tonino otvori vrata, a Lučeta mu skoči u naručje obasipajući ga poljupcima: uvek bi ga prva čula da dolazi. On je čvrsto zagrlj i sa onim nameštenim osmehom izađe pred ostatak porodice. Srce mu se stezalo u grudima. Sutradan je isticala menica, poslednji put, a on nije imao ni polovinu novca.

II

Proleće je došlo u Napulj 14. aprila 1931. godine, nešto posle dva ujutru.

Došlo je sa zakašnjenjem, kao i obično sa svežim južnim vetrom, posle pljuska. Najpre su ga osetili psi, u dvorištima na imanjima Vomera i po sokacima u luci; digli su njuške, onjušili vazduh, uzdahnuli, pa nastavili da spavaju.

Došlo je u tišini, dok se grad odmarao u onih par časova između duboke noći i ranog jutra. Nije bilo ni veselja ni tuge. Proleće nije očekivalo doček, niti tražilo aplauze. Zauzelo je ulice i trgove i strpljivo zastalo da sačeka pred zatvorenim vratima i prozorima.

Rituča nije spavala: pretvarala se. Ponekad bi joj upalilo. Ponekad bi je on pogledao, pa se vraćao na mezanin. Tad bi začula škripu starog kreveta dok se vrteo, pa hrapavo hrkanje, taj grozni zvuk koji je njoj bio prelep jer ju je izbavljao od užasa. Ponekad. Ponekad bi joj bilo dozvoljeno da spava.

Ali te je noći proleće pokucalo na prozor i uskomešalo krv već uski-slu od jeftinog vina iz kafane na kraju ulice. Tobožnjim spavanjem ništa

nije postigla. Kao i svaki put kad bi osetila na sebi očeve ruke, pomislila je na mamu. I proklinjala ju je što je umrla.

Karmela je zaječala u snu: artritis joj je kao užareno gvožđe pržio kosti. Nije joj bilo hladno, teški jorgan ju je štitio od hladnoće, a po zidovima nije bilo vlage.

Da je bila budna umesto što je utonula u san bez snova, starica bi s ponosom posmatrala cvetne tapete koje je nedavno dala da joj se postave. Da je bila budna, pomislila bi da je zajedno sa svim tim cvećem po zidovima kupila i proleće i da će se sa dolaskom novog godišnjeg doba cveće na balkonu utrkivati sa onim u kući.

Karmela će ostati bez proleća. Ali ne i bez cveća: cveće će dobiti, samo što ga neće videti.

Ema se okrenu na bok, pažljivo, da ne bi probudila muža koji joj je spavao s leve strane. Znala je da se njegovih trista nezadovoljstava starog sebičnjaka pojača kad ga mrdanje vunenog dušeka probudi pre vremena. U polutami ga osmotri iz profila: svilene zavese propuštale su svetlost lampiona. Je li ga ikad volela? Ako i jeste, nije se toga sećala. Nasmeši se u mraku. Oh, ne... Neće provesti još jednu noć, još jedno proleće bez ljubavi. Muž je spavao otvorenih usta sa mrežicom na kosi i noćnom košuljom zakopčanom do grla. *Bože, koliko ga mrzim*, pomisli.

Sa druge strane drvenih greda kojima su vrata suterena bila zaprečena, Gaetano je čuo pacove na uličici. Danju bi se zavukli u nove kanalizacione cevi, samo su oni krupni i bolesni ostajali pa bi ih deca jurila i ubijala; ali već nedelju dana ih je slušao kako noću trče. Možda zato što su se primicale vrućine. Mama je konačno zaspala. Slušao je njeno prigušeno ječanje tu pored, do pre sat vremena, a onda ju je savladao dnevni umor. Dva sata mira za nju, možda tri, pre nego što ponovo počne. Ali ne, on nije spavao: razmišljao je o odluci koju su doneli. Šta ćeš... Nije se moglo više ovako. Sklopio je oči i sačekao zoru, kao i svake noći.

Proleće inspektora Ričardija

* * *

Atilio nije mogao da zaspi. Te noći je bio odličan, ali kao i obično – niko to nije primetio. Otroavno ogorčenje koje mu je često noću pravilo društvo, grizlo ga je iznutra dok je pušio u tami. Pređe pogledom preko sobe iako se ništa nije videlo; *ionako*, mislio je, *nema šta da se vidi osim bede*. Pa ipak – znao je. Oduvek je znao da će postati bogat i poznat, cenjen, obožavan. Kao onaj umišljeni bestidnik koji ni po čemu nije bolji od njega. Poćecemo od para. Sa parama će doći sve ostalo. Mama mu je to odmalena pričala. Pare pre svega. Još samo nedelju dana. A onda zbogom turobne sobe i sirotinjski pansioni.

Filomena je spavala čvrsto, ali nemirno. Sanjala je. U snu je stajala pred svojim vratima i videla sebe, kako izlazi umotana u crnu maramu, kao i uvek pokrivenog lica, da bi se sakrila. Na vratima je stajao ogroman crveni natpis: *Kurva*. Tako, prosto i jasno: kao da je prezime. Videla je kako poginje glavu, obuzeta stidom, kriva bez krivice. *Kurva*. Bez muškaraca, bez ljubavi, ali svejedno *kurva*. U snu je obuze teskoba, strah da će njen sin zateći natpis kad se vrati kući. Rukama vlažnim od suza probala je da ga obriše, ali što se više trudila da ga obriše, to je on bivao sve veći, ostavljajući po njenim rukama crvene tragove. Crvene od drevne krivice: što je lepa.

Enrika je spavala te prve noći novog godišnjeg doba. Na noćnom stočiću stajale su naočari, knjiga i polupuna čaša vode. Na stolici presavijena kućna haljina, ispod đevđira. U crnilu sna osetila je nepoznat dodir, neznan miris i dva oka koja su je netremice posmatrala. Dva zelena oka. U snu, devojka oseti da joj je dolazak proleća uskomešao krv.

Na samo nekoliko metara od nje, ali ipak daleko poput meseca, jedan čovek je zaspa. Jeo je, malo slušao radio dok ju je s prozora posmatrao kako veze. Postajao je tako deo nečijeg života, kao da mu pripada.

Dodirivao je stvari po sobi nekim drugim rukama, smejući se nekim drugim usnama, zamišljajući zvukove i glasove koje nije čuo sa druge strane prozora.

A onda mu je san doneo neki novi nemir, drugačiju teskobu pod kožom, kao slabost, a bilo je to samo proleće: krv je tražila neki odušak. I napokon se u mraku otelotvoriše njegovi strahovi, poslednja sećanja iz njegovog nevinog doba. U snu je taj čovek ponovo bio dečak. Bilo je leto, vrućina mu je pržila kožu. Trčao je pognute glave preko vinograda koji se nalazio pokraj dvorišta očeve kuće, i igrao se sam, kao i obično. U snu je osećao vonj sopstvenog znoja i miris grožđa. A zatim miris krvi – krvi čoveka koji je sedeo u hladovini, na tlu, opruženih nogu, ruku klonulih na zemlju, glave nakrivljene na rame. Iz grudi mu je virila drška noža poput patrljka, poput kakve zakržljale treće ruke. U snu čovek ispusti uzdah naivnog čuđenja. Kao i tad, leš podiže glavu i obrati mu se, a najjezivije od svega je bilo to što mu je isto kao i onda bilo sasvim normalno to što priča. I ponovo se u snu okrenu i pobeže, a čoveku u kog je dečak izrastao ote se jauk sa usnulih usana. Neće uspeti da utekne: stotinu, hiljadu smrti obratiće mu se iz neznanih usta, i isto toliko puta pružiće ka njemu polomljene prste. Proleće je čekalo iza prozora.

III

Rado je šetao rano ujutru. U Napulju je u to doba bilo malo ljudi i zvukova. Čuli su se samo povici prvih putujućih trgovaca u daljini. Nije morao da sreće tuđe poglede i saginje glavu kako bi sakrio lice. Bio je svestan da ima vrlo razvijen njuh. Nije to bilo baš prijatno, čisto da se zna: bilo je više smrada nego mirisa. Međutim, jutrima kao što je bio ovo, pored isparenja trulih gradskih četvrti, osećao se miris zelenila sa brežuljka nad morem. Podsećao ga je na miris sela u Klijentu, gde je rođen i gde je poslednji put bio srećan, a toga nije bio svestan. Fortino: sirova, raskošna priroda koja poput majke prihvata čoveka.

Bio je blago zadovoljan i zabrinut: znao je šta ga čeka. Proleće, razmišljao je Ričardi dok je hodao ka Danteovom trgu, menjalo je dušu poput lišća na drveću; bujne biljke sumornih boja, snažne i čvrste u svom vekovnom iščekivanju, u tom godišnjem dobu pomahnitaju, pa pokažu šarene cvetove, a isto tako i najuravnoteženiji ljudi uvrte koješta u glavu. Iako je imao tek nešto više od trideset godina, Ričardi je svakodnevno viđao za šta je svako ponaosob sposoban, čak i oni koji su naizgled manje skloni zlu. Već je video, a gledao i dalje mnogo više nego što bi voleo da vidi i mnogo više nego što je tražio: video je bol.

Bol koji ophrva, bol koji se ponavlja. Bes, ogorčenost, čak i oholu ironiju misli u smrtnom času. Naučio je da prirodna smrt valjano svodi račune sa životom. Ne ostavlja ništa neraščišćeno za naredne dane, preseca sve niti i zašiva rane, pre nego što krene na put, sa svojim teretom, sa koščatim rukama u džepovima crne odore. Nasilna smrt pak ne, nema ona vremena za to. Mora da žuri. U tom slučaju bi otpočinjala predstava. Pred oči njegove duše postavljao bi se prizor samrtnog bola: izlivaio bi se na njega, jedinog posmatrača izopačenog pozorišta ljudskog zla. Fenomen, tako ga je zvao. A njega je čekala i tražila osvetu misao smrtnog časa, kad iznenadni dolazak smrti ne ostavi vremena za svođenje računa. Ko bi tako otišao, otišao bi osvrćući se za sobom. Ostavio bi poruke koje je prikupljao Ričardi, osluškujući tu poslednju misao koja se opsesivno ponavljala. Otvarale su se prve bašte na Trgu Karita i oživele ga. Idući prema upravi policije, Ričardi je, kao i svakog jutra, primetio da nikad neće imati izbora, i da će moći da se bavi jedino svojim poslom i ničim drugim. Neće imati snage da ne primećuje bol tako što će se okrenuti na drugu stranu, ili da troši novac po svetu. Od sebe se ne može pobeći. Znao je da dalekim rođacima nikako nije bilo jasno zašto on, sin jedinac pokojnog barona od Malomontea, ne živi kao baron i uživa u društvenom položaju koji bi imao zahvaljujući prezimenu; znao je i da mu njegova dadilja, sedamdesetogodišnja Roza koja je brinula o njemu još od malih nogu, priželjkuje malo bezbrižnosti i mira. Niko nije mogao da dokuči njegovo ćutanje, neprestanu tminu koja ga je obavijala. Ali on, opet je to Ričardi shvatio, nije mogao da bira: morao je da ide uz vetar, dok ga je u prolazu šibao samrtni bol pokojnika koje je susretao, kako bi mogao da dovrši ono što je smrt u žurbi ostavila nedovršenim. Ili da makar pokuša.

U miru ranog jutra, Ričardi uđe u zgradu policijske uprave. Pospani čuvar u portirnici na ulazu pokušao je da poskoči i salutira, ali uspeo je samo da sruši stolicu uz tup tresak drveta koji se razleže po dvorištu. Tako iznerviran pokaza srednji prst iza leđa inspektor, koji ga nije ni pogledao.

Zaposlenima – policajcima i službenicima, Ričardi se nije naročito dopadao; ne zato što se prema njima ophodio loše, ili zato što je bio

previše strog. Naprotiv, ako je ko pokrivaio greške i nemar, to je bio on. Zapravo, nisu ga razumeli. Do razvijanja drugarskog odnosa i solidarnosti nije dolazilo zato što se ponašao kao ćutljivi samotnjak, i što nainz-gled nije imao slabosti ni prema čemu, kao i zato što nisu znali ništa o njegovom privatnom životu. Pored toga, u njegovoj izuzetnoj sposobnosti da reši slučaj bilo je nečeg natprirodnog; a ljudi u tom gradu ničeg se nisu više od toga plašili. Zato se pronelo i učvrstilo uverenje da je maler raditi sa Ričardijem. Neretko bi momentalno morali hitno da odsustvuju čim bi bili raspoređeni da rade na njegovom slučaju, ili još gore – njegovom prisustvu su pripisivane razne neprijatnosti koje nisu imale nikakve veze s njim.

Sve se to samo od sebe nameštalo: što je veću distancu Ričardi stvarao oko sebe, i ljudi su ga se sve radije klonili. Inspektor kao da nije primećivao kako stoje stvari, a nije ni mario.

Ništa drugačije nije bilo ni sa nadređenima, zamenikom načelnika i samim načelnikom. Nije u to vreme bilo lako bez sposobnog čoveka. Sve češće se Rim mešao u rad uprave, i efikasnost istrage morala se dokazati tako što će se u štampi obelodaniti ko je krivac. Režim je zahtevao da predstava o fašističkom životu u velikim gradovima uliva sigurnost i optimizam: Ričardi, koji je izuzetno brzo i na neuobičajen način rešavao slučajeve, stoga je bio savršen.

No, nije se moglo poreći da njegovo prisustvo izaziva nelagodu. Nije bio poželjan, pa mu ni zasluge nisu pripisivane. Nije dobijao ni kancelariju ni karijeru do kojih bi takvi rezultati doveli. Nisu mogli bez njega, ali nije dobijao nagrade. Sa druge strane, činilo se da Ričardija nije nimalo briga za karijeru. Uvek je bio zatrpan poslom. Pre je bio pravedni sveštenik nego državni službenik, dok je sedeo u svojoj kancelariji ili peške obilazio najgadnije četvrti, kroz pljusak ili letnju žegu, u grozničavoj potrazi za izvorom bola koji ga guši. Iza tog podozrivog zida koji ga je okruživao, postojala je ipak makar jedna osoba na koju je mogao da računa.

